

РІВНІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

БОДНАР Сергій Вікторович - кандидат юридичних наук, доцент проректор з фінансово-господарської роботи ПВНЗ Вінницького фінансово-економічного університету

<https://orcid.org/0000-0003-3322-6279>

УДК 342.9

DOI 10.32782/LAW.UA.2022.4.35

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства України, виокремлено та охарактеризовано наступні рівні державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти: 1) загальнодержавний; 2) обласний; 3) локальний. Наголошено, що саме окреслені у статті рівні підкреслюють особливість цього інституту, його відмінність від інших договірних та управлінських відносин взаємодії, а також показують унікальність моделі такого партнерства у сфері вищої освіти, відмежовуючи від прикладів державно-приватного партнерства в інших секторах суспільного життя.

Ключові слова: рівні, держава, державно-приватне партнерство, сфера вищої освіти.

Постановка проблеми

За своїм змістом та сутністю державно-приватне партнерство в сфері вищої освіти є масштабним інститутом, який зумовлює виникнення суспільно-правових відносин між значним колом різноманітних суб'єктів до яких входять центральні органи влади, органи місцевого самоврядування, заклади вищої освіти, локальні підприємства, установи та організації приватного сектору, тощо. Викладене свідчить про те, що досліджуваний інститут є багаторівневим, адже він може реалізуватись на різних рівнях, що передбачає реалізацію спільної діяльності різних спеціально уповноважених суб'єктів.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, пов'язані із функціонуванням інституту державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти, у своїх наукових працях розглядали: А.Ю. Архіпов, С.Д. Данасарова, В.С. Иванов, М.В. Корнієнко, Л.В. Підвашецька, О.В. Тарасова, Р.В. Хусаїнов, Є.В. Шевчук та багато інших. Втім, незважаючи на суттєві теоретичні здобутки, в науковій літературі фактично відсутні теоретичні дослідження, присвячені характеристиці рівнів державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти.

Мета і завдання дослідження

Мета наукової статті полягає у тому, щоб надати характеристику рівнів державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти. З огляду на вказану мету до завдань наукового дослідження слід віднести наступні: розкрити положення чинного законодавства, норми якого спрямовані на врегулювання державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти; опрацювати наукові погляди вчених, які у своїх наукових працях приділяли увагу державно-приватному партнерству у різних сферах суспільного життя.

Наукова новизна дослідження

Новизна статті полягає у тому, що в роботі вперше виділено та здійснено комплексний аналіз рівнів державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти.

Виклад основного матеріалу

Починаючи наукове дослідження, слід відзначити, що рівні державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти доречно виділяти в залежності від статусу суб'єкта державної влади або місцевого самоврядування та територіального масштабу заходів передбачених і запланованих в рамках партнерства. Даний підхід тісно пов'язаний із територіальним устроєм нашої країни. Відповідно до статей 132 та 133 Конституції останній ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій. До складу України входять: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь [1].

Отже, можна виділити наступні рівні державно-приватного партнерства: 1) загальнодержавний; 2) обласний; 3) локальний. Так, загальнодержавний – це найвищий рівень державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти, котрий передбачає взаємодію між публічними та приватними суб'єктами, які мають вплив та значення для всіх складових територіального устрою України. Головну роль тут відведено Кабінету Міністрів України та центральному органу виконавчої влади у сфері освіти та науки – МОН.

Так, КМУ відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 №794-VII є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. До

основних завдань Кабінету Міністрів України належать: 1) забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України; 2) вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості; 3) забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, у тому числі амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; 4) розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм; 5) забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави; 6) забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону; 7) здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; 8) організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи; 9) спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю [2].

В свою чергу, МОН – це центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах, проведення якої покладено на Кабінет Міністрів України Конституцією та законами України відповідно до положень Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17.03.2011 №3166-VI. Міністерство очолює міністр України (далі - міністр), який є членом Кабінету Міністрів України. Основними завданнями міністерства, згідно із Законом,

як органу, що забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох сферах, є: 1) забезпечення нормативно-правового регулювання; 2) визначення пріоритетних напрямів розвитку; 3) інформування та надання роз'яснень щодо здійснення державної політики; 4) узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проектів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентів України та Кабінету Міністрів України; 4-1) забезпечення здійснення соціального діалогу на галузевому рівні; 5) здійснення інших завдань, визначених законами України [3].

Тож, даний рівень державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти представлено найбільш впливовими суб'єктами виконавчої влади, які володіють широкими повноваженнями та юридичними можливостями. Партнерство за даних умов приймає глобальний, всеосяжний характер та має на меті вдосконалення не окремих освітніх процесів, а якість освітнього середовища та освітніх галузей в цілому. Своєю особливістю на даному рівні відрізняється і приватна сторона, адже партнерами, переважно, стають великі, економічно «зрілі» представники бізнесу і підприємництва. Наприклад, у 2020 році було підписано Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Товариством з обмеженою відповідальністю «S&A Group», метою якого визначено взаємодію Сторін задля створення умов для якісної професійної підготовки здобувачів професійної (професійно-технічної) і вищої освіти, популяризації професійної (професійно-технічної) освіти, підвищення мотивації молоді та дорослого населення здобувати робітничі професії/кваліфікації у сфері послуг. Цим Меморандумом Сторони засвідчили свої наміри у сприянні розвитку культури обслуговування населення шляхом удосконалення професійної підготовки кваліфікованих кадрів для сфери послуг. Сторони взаємодіють на принципах рівноправності, поваги, відкритості та добросовісності та зобов'язуються: 1) всебічно сприяти реалізації Меморандуму у межах своєї компетенції; 2) координувати дії в меж-

ях Меморандуму, інформувати іншу Сторону про здійснені та/або заплановані у рамках реалізації Меморандуму заходи; 3) вільно користуватися інформацією, отриманою в межах реалізації цього Меморандуму зокрема поширювати її на власних вебсайтах та на інших інформаційних ресурсах; 4) дотримуватися вимог чинного законодавства України під час виконання завдань Меморандуму [4].

Іншим прикладом є укладений у 2021 році Меморандум між МОН та Українською асоціацією виробників феросплавів та іншої електрометалургійної продукції «УкрФА». В документі визначено, що метою партнерства є сприяння розвитку вищої, фахової передвищої, професійної (професійно-технічної) освіти і науки, наукової, науково-технічної діяльності для задоволення потреб металургійної галузі у кваліфікованих кадрах і результатах прикладних наукових досліджень та забезпечення її інноваційного розвитку та підвищення рівня конкурентоспроможності. Сферою, в якій планується розвиток співпраці закладів освіти, наукових установ, виробничих підприємств і організацій в рамках цього Меморандуму, є металургійне та феросплавне виробництво тощо. Предметом Меморандуму є спільна діяльність Сторін задля досягнення його мети, що здійснюється у формі спільних заходів та проектів, включаючи залучення партнерів до міжнародних заходів і проектів [5].

Наступний – обласний рівень державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти – передбачає взаємодію на рівні відповідної області або її частини, між територіальними представниками державної влади або органами місцевого самоврядування. Головними суб'єктами даного рівня є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Перші, відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 №586-XIV є місцевими органами виконавчої влади і входять до системи органів виконавчої влади. Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою. Місцеві державні адміністрації в межах відповідної адміністра-

тивно-територіальної одиниці забезпечують: 1) виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня; 2) законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян; 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, програм утвердження української національної та громадянської ідентичності, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку; 4) підготовку та схвалення прогнозів відповідних бюджетів, підготовку та виконання відповідних бюджетів; 5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм; 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування; 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень [6].

В свою чергу, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 №280/97-ВР визначено, що місцеве самоврядування – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [7].

Відповідно до визначених законодавством повноважень зазначені суб'єкти уповноважені вирішувати різноманітні соціальні, правові, економічні та інші питання в рамках відповідних адміністративно-територіальних одиниць, зокрема, областей, районів в областях та містах і таке інше, а також їх територіальних громад. Державно-приватне партнерство в сфері вищої освіти на цьому рівні носить більш концентрований характер, адже спрямовується на вдосконалення

та розвиток освітнього середовища і процесу відповідної місцевості та відбувається із врахуванням ресурсів адміністративно-територіальної одиниці як з публічної, так і приватної сторони. Одним з найбільш популярних прикладів державно-приватного партнерства на даному рівні є формування технологічних парків, технополісів і таке інше.

Останній, локальний рівень державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти, пов'язано із співпрацею окремих закладів вищої освіти державної або комунальної форми власності із приватними партнерами. Науковці відмічають, що таке партнерство є досить специфічним видом співробітництва через особливості діяльності закладів вищої освіти, широкий перелік напрямів їх діяльності, спеціальностей, за якими готуються фахівці, цілей та можливостей. Партнерські відносини виграшні для обох сторін. Заклади вищої освіти забезпечують себе доходами і новими ідеями зі сфери бізнесу, що допомагає їм сформувати якісні й актуальні для ринку праці компетенції у студентів, підвищити кваліфікацію викладачів, забезпечити запити на проведення наукових досліджень, підкріпити їх матеріально та фінансово, покращити власний фінансовий стан за рахунок надання розширеного переліку послуг фінансово спроможним організаціям сфери бізнесу. Налагоджена система роботи закладів вищої освіти з потенційними роботодавцями підвищує привабливість навчального закладу в очах студентів та абітурієнтів, а бізнес-організації економлять значні кошти на пошуку інноваційних засобів розвитку, а також працівників, які б відповідали їхнім вимогам [8, с.304-305].

До прикладу державно-приватного партнерства на даному рівні відноситься співпраця Вінницького національного аграрного університету та ТОВ «Френдт» затверджене меморандумом від 11.10.2021 року. Метою останнього визначено співпрацю щодо організації і впровадження дуальної форми здобуття вищої освіти на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої освіти за ліцензійними спеціальностями підготовки здобувачів вищої освіти з метою допомогти їм здобути якісну, ґрунтовну та конкурентоспроможну освіту, підвищити

рівень їх професійної підготовки, набуття ними практичних навиків та вмінь. В рамках даного партнерства, підприємство-партнер зобов'язано: а) забезпечити реалізацію практичної складової освіти на робочому місці відповідно до вимог освітньої програми та програми практичного навчання на робочому місці; б) призначити здобувачеві вищої освіти наставника з найбільш досвідчених кваліфікованих фахівців; в) забезпечити дотримання правил охорони праці відповідно до вимог чинного законодавства; г) забезпечити здобувача вищої освіти предметами і засобами праці, надати доступ до практичних матеріалів та виробничих, технологічних процесів, необхідних для виконання індивідуального навчального і програми практичного навчання на робочому місці і таке інше [9]. Державно-приватне партнерство використовується Національним університетом «Запорізька політехніка», який за рахунок залучення ресурсів та матеріально-технічної бази приватних партнерів здійснює практичну підготовку студентів окремих факультетів безпосередньо в рамках виробничого процесу [10].

Висновок

Таким чином, проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що реалізація державно-приватного партнерства реалізується на різних рівнях, що в свою чергу підкреслює багатоаспектність та багатовекторність здійснення відповідної діяльності. Окрім того, саме окреслені у статті рівні підкреслюють особливість цього інституту, його відмінність від інших договірних та управлінських відносин взаємодії, а також показують унікальність моделі такого партнерства у сфері вищої освіти, відмежовуючи від прикладів державно-приватного партнерства в інших секторах суспільного життя.

Література

1. Конституція України: закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. №72/1. Ст.2598.
2. Про Кабінет Міністрів України: закон від 27.02.2014 №794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. №13. Ст.222.

3. Про центральні органи виконавчої влади: закон від 17.03.2011 №3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. №38. Ст.1696.

4. Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Товариством з обмеженою відповідальністю «S&A Group»: меморандум від 01.12.2020. Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/reforma-profesijnoyi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/derzhavno-privatne-partnerstvo>.

5. Меморандум про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Українською асоціацією виробників феросплавів та іншої електрометалургійної продукції «УкрФА»: меморандум від 29.07.2021. Офіційний веб-портал Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/memorandumy/2021/29.07/Memor.MON.ta.Ukr.as.vyr.ferosplaviv-UkrFA-29.06.pdf>.

6. Про місцеві державні адміністрації: закон від 09.04.1999 №586-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. №20. Ст.190.

7. Про місцеве самоврядування в Україні: закон від 21.05.1997 №280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. №24. Ст.170.

8. Тарасенко С.І., М.Є. Демченко, Партнерство університетів та бізнесу: форми та перспективи розвитку в умовах підвищення інноваційності економіки. Економіка і суспільство. 2017. №13. С.302-308.

9. Меморандум про партнерство та співпрацю в галузі дуальної форми здобуття вищої освіти: меморандум від 11.10.2021. Офіційний веб-портал Вінницького національного аграрного університету. URL: https://vsau.org/assets/images/content/dokPDF/kaf-komp_nayku/memorandum-TOV-FRENDT.pdf.

10. Договори та угоди про співпрацю (проведення практики студентів) кафедри «Електричні машини» із підприємствами та організаціями: співпраця з підприємствами та організаціями. Офіційний веб-портал Національного університету «Запорізька політехніка». URL: <https://zp.edu.ua/?q=node/8662>.

АНОТАЦІЯ

Аргументовано, що загальнодержавний – це найвищий рівень державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти, котрий передбачає взаємодію між публічними та приватними суб'єктами, які мають вплив та значення для всіх складових територіального устрою України. Головну роль тут відведено Кабінету Міністрів України та центральному органу виконавчої влади у сфері освіти та науки – МОН.

Наголошено, що обласний рівень державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти передбачає взаємодію на рівні відповідної області або її частини, між територіальними представниками державної влади або органами місцевого самоврядування. Головними суб'єктами даного рівня є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Підкреслено, що державно-приватне партнерство в сфері вищої освіти на цьому рівні носить більш концентрований характер, адже спрямовується на вдосконалення та розвиток освітнього середовища і процесу відповідної місцевості та відбувається із врахуванням ресурсів адміністративно-територіальної одиниці як з публічної, так і з приватної сторони. Одним із найбільш популярних прикладів державно-приватного партнерства на даному рівні є формування технологічних парків, технополісів і таке інше.

Відзначено, що локальний рівень державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти пов'язано із співпрацею окремих закладів вищої освіти державної або комунальної форми власності із приватними партнерами. Науковці відмічають, що таке партнерство є досить специфічним видом співробітництва через особливості діяльності закладів вищої освіти, широкий перелік напрямів їх діяльності, спеціальностей, за якими готуються фахівці, тощо.

Ключові слова: рівні, держава, державно-приватне партнерство, сфера вищої освіти.

SUMMARY

It is argued that state-wide is the highest level of public-private partnership in the field of higher education, which involves interaction between public and private entities that have influence and significance for all components of the territorial system of Ukraine. The main role here is assigned to the Cabinet of Ministers of Ukraine and the central body of executive power in the field of education and science - the Ministry of Education and Culture.

It was emphasized that the regional level of public-private partnership in the field of higher education involves interaction at the level of the relevant region or its part, between territorial representatives of state power or local self-government bodies. The main subjects of this level are local state administrations and local self-government bodies. It is emphasized that the public-private partnership in the field of higher education at this level has a more concentrated nature, because it is aimed at improving and developing the educational environment and process of the relevant area and takes into account the resources of the administrative-territorial unit from both the public and the private side. One of the most popular examples of public-private partnership at this level is the formation of technology parks, technopolises, and so on.

It was noted that the local level of public-private partnership in the field of higher education is connected with the cooperation of individual higher education institutions of state or communal ownership with private partners. Scientists note that such a partnership is a rather specific type of cooperation due to the peculiarities of the activities of higher education institutions, a wide list of areas of their activity, specialties for which specialists are trained, etc.

Key words: levels, state, public-private partnership, sphere of higher education.